

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Jiřího Šoukala

“ Volný čas jako prostor pro seberealizaci v období 1918–1938 v českých zemích”

předkládané v roce 2021 na Ústavu hospodářských a sociálních dějin

I. Stručná charakteristika práce

Předložená disertační práce zkoumá téma volného času v meziválečném Československu. Tomuto tématu se věnuje z několika hledisek. Nejprve se zaměřuje na fond volného času z pohledu délky pracovní doby, dovolené na zotavenou a volných (svátečních) dnů. Následně pojednává o vybraných třech obvyklých formách jeho trávení – pobytu v přírodě, sportu a četbě a návštěvě biografů s ambicí sledovat v trávení volného času hledání seberealizace. Těmito hlediskům je uzpůsobena i struktura disertační práce.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Disertační práce považuji za přínosnou k výzkumu pojetí a vnímání volného času i jeho trávení v meziválečném období. Oceňuji skutečnost, že text je založen na velmi širokém pramenném základě. Jehož shromáždění a prostudování si vyžádalo mnoho času. Poznámkový aparát čítá téměř 1600 odkazů. Zvolené zdroje jsou ve vztahu k tématu vhodné a seznam prostudovaných pramenů a literatury je možné označit za úctyhodný. Základní struktura disertační práce je logická a přehledná. Doktorandem zvolené formy trávení volného času jsou vybrány se znalostí tématu a představují reprezentativní sondu. Zjištěné závěry sice nejsou nijak překvapivé, avšak jsou dobře formulované a odůvodněné.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Disertační práce sestává vedle úvodu a závěru ze čtyř hlavních kapitol. V dobře koncipovaném úvodu se doktorand věnuje vymezení základních termínů, s nimiž bude nadále pracovat, představí strukturu práce a stručně prezentuje prameny a literaturu, z nichž vycházel. Osobně postrádám poněkud pregnantnější vymezení cílů, které si doktorand vytkl. Pokud by tak učinil, výstižněji by se mu podařilo formulovat závěry. Řazení hlavních kapitol je logické a odpovídá postupu výkladu, kdy ve druhé kapitole je věnována pozornost fondu volného času, jeho vytváření, novým trendům ve způsobech jeho trávení a úvahám o jeho rozšíření. Následující tři kapitoly představují sondu do jednotlivých zvolených způsobů jeho trávení. Výklad v jednotlivých kapitolách je srozumitelně formulován a dostatečně podložen. .

Doktorand si pro svou disertační práci zvolil zajímavé, dosud nedostatečně zpracované a dosti ambiciózní téma. K jeho zpracování bylo možné přistoupit z různých úhlů pohledu, což na autora kladlo nemalé odborné, ale i metodologické nároky. Zvolený přístup a použité metody představují jeden z možných přístupů, odpovídají tématu a jsou způsobilé k dosažení relevantních zjištění.

Text disertační práce je postaven na velmi solidní znalosti pramenů a literatury. Autor se mohl na řadě míst (např. tramping, turistika) opřít o relativně novou odbornou literaturu. Teoretický základ ukotvený v odborné literatuře tak mohl propojit s pramenným výzkumem a přispět tak k hlubšímu porozumění zkoumaného tématu. Doktorand využil široké spektrum pramenů od archivních materiálů, přes dobovou literaturu, převážně periodického charakteru, po memoáry, neopominul však využít ani výpovědní hodnotu dobové beletrie a filmů, jimiž svůj výklad doplnil a přiblížil dobové

pohledy. Doktorand tak prokázal znalost práce s různými typy pramenů a schopnost tyto prameny interpretovat a zpracovat souvislý odborný textu.

Po formální stránce nemám k práci připomínek. Text je psán živým a srozumitelným jazykem bez významnějších gramatických a stylistických nepřesností. Tok výkladu je až na výjimky plynulý bez nadbytečného opakování (např. na s. 62 opakování zákona o osmihodinové pracovní době). Odkazy na prameny a literaturu jsou přehledné a jednotně koncipované. Též po vizuální stránce je práce dobře zvládnuta.

Předložená disertační práce představuje originální přínos k otázce volného času a jeho trávení v meziválečném Československu. I když téma nevyčerpává, tak to nesnižuje její hodnotu. Je zřejmé, že si je toho autor vědom a je též patrné, že to nebylo ani jeho cílem. Současně je třeba ke cti autora přiznat, že ambice téma vyčerpat by ani nebyla splnitelnou. Autorovi se podařilo na základě roztržštěných materiálů solidně zmapovat diskusi o volném čase vedenou ve zkoumaném období i obvyklé formy jeho trávení. Formulovaná zjištění a provedené výklady posouvají dosavadní poznání zkoumaných otázek.

IV. Dotazy k obhajobě

Doktorandem zvolený koncepční přístup ke zpracování tématu respektuji a považuji ho za možný i vhodný. S ohledem na bohatost forem trávení volného času je výběr sondy relevantním přístupem. Za poněkud nadbytečné považuji delší rozbory dobových přístupů k dané aktivitě (např. s. 175 a násled. k tělovýchově a sportu). Z výkladu není patrné, zda tento rozdíl nějak volnočasové aktivity jednotlivců ovlivňoval. Obsah druhé a třetí kapitoly dokládá, že oddělení trávení volného času v přírodě a sportem nelze jednoznačně provést. Řadu aktivit, jež jsou spojené s přírodou, je možné označit za sportovní. Tradičně je tato otázka řešena u turistiky, kdy přístup Klubu českých (československých) turistů setrval na stanovisku, že nezávodivá forma chůze není sportem, současně se však snažil realizovat sportovní aktivity, kterými by oslovil mladou generaci. Dělnické turistické spolky naopak turistiku za sport považovaly.

Cílem turistiky byly začasné kulturněhistorické památky, jak doktorand sám uvádí (s. 130). Je však škoda, že toto téma není více rozvedeno a ve zkoumaném období sledováno, ačkoli pramenů ke kulturně orientované turistice je celá řada. Toto téma by mohlo být podrobněji rozvedeno v rámci obhajoby.

Před případnou publikací textu by bylo žádoucí odstranit některé nepřesnosti. Formulace uvedená na s. 136 „Jestliže 19. století bývá nazýváno zlatou dobou spolků, meziválečné období lze vnímat jako dobu horečného zakládání sportovních klubů...“ vytváří představu, že kluby a spolky představují odlišnou organizační formu. Meziválečné období dále rozvíjí bohatý spolkový (klubový) život a posouvá ho do nových oblastí, z nichž jednu představují i sportovní kluby. Obdobně by autor neměl uvíznout u pouhého konstatování, že ještě v roce 1934 nebylo možné o nedělích koupit pro zamýšlenou autoturistiku benzín a doplnit, že zákaz nedělního prodeje byl omezen až v roce 1936.

V. Závěr

Disertační práci Mgr. Jiřího Šoukala považuji za kvalitní a řemeslně dobře zpracovaný příspěvek k vývoji volného času a jeho trávení v meziválečném Československu. Připomínky, které jsem v posudku uvedl, podle mého názoru nesnižují hodnotu a kvalitu předložené práce.

Disertační práce Mgr. Jiřího Šoukala podle mého názoru splňuje kritéria, jež jsou kladena na tento typ kvalifikačních prací, proto ji doporučuji k obhajobě. Ke zvážení navrhuji i možnost text jako podnětný příspěvek ke zkoumání volného času po úpravách publikovat.

Předběžně klasifikuji předloženou disertační práci: prospěl.

V Praze 11. listopadu 2021

Doc. PhDr. et JUDr. Jan Štemberk, Ph.D.
FHS UK